

VIEŠOJI IR PRIVATINĖ TEISĖ: PAMATINĖS KLASIFIKACIJOS PROBLEMOS

Arnas Stonys

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: arnas.stonys@gmail.com

Straipsnio tyrimo objektas – sisteminė teisės skirstymo į viešąją ir privatinę problematikos analizė. Siekiant jos universalumo atsiribojama nuo specializuoto tam tikrų šakų ir institutų tyrimo, ir pasitelkiant praktinius pavyzdžius siekiama atskleisti klasikinio klasifikavimo nepakankamumą šiuolaikinėje teisinėje tikrovėje. Atsižvelgiant į nustatytą problematiką, aktualus tampa ne tik skirstymo galimybių, bet ir jo poreikio klausimas. Straipsniu nesiekama pateikti atsakymo, ar tikslinga teisę skirstyti į viešąją ir privatinę, bet įvardijamos skirtingos vertinimo galimybės ir su tuo susiję potencialūs padarniai.

The object of the article is a systematic analysis of the problems occurring when separating public and private law. With the purpose of the versatility and without association to any specialized branches or institutes of law, the article is seeking to disclose insufficiency of the usual classification in contemporary legal reality by using the practical examples. In view of the indicated problems not only classification possibilities but also their necessity question becomes relevant. Article is not intending to give the answer if the classification into the public and private law is expedient but rather identifies different assessment possibilities and related potential consequences.

Įvadas

Besikeičiant teisei tikrovei, iš Ulpiano kildinamas romėniškasis teisės skirstymas (į viešąją ir privatinę), stipriai įsitvirtinęs kontinentinėje teisės tradicijoje ir dažnai atsiduriantis tiek anglosaksų teisinės tradicijos teorinių diskusijų, tiek praktinio taikymo epicentre, išliko ir sąlygiškai mažai kito. Kontinentinėje teisės tradicijoje viešosios ir privatinės teisės išsiskyrimas dažniausiai yra priimamas kaip aksioma, teisinės tikrovės elementas, kurio nereikia atskirai paaiškinti. Lietuvos Respublikos

teisės aktuose¹ dažnai vartojamos viešosios teisės, viešosios teisės normos sąvokos, tačiau sąvokų apibrėžimų nepateikiama. Tarsi ignoruojant paties klasifikavimo

¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – LR CK): „Turtiniams santykiams, kurie pagrįsti įstatymų nustatyto asmenų pavaldumu valstybės institucijoms [...] bei kitokiems santykiams, kuriuos reglamentuoja viešosios teisės normos, šio kodekso normos taikomos tiek, kiek šių santykių nereglamentuoja atitinkami įstatymai...“ [23, 1.1 str.]; Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas „Lietuvos bankui draudžiama leisti pereikvoti lėšas sąskaitose ar teikti bet kuriuos kitus kreditus Europos Sąjungos institucijoms ar organams, [...] kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms įstaigoms arba valstybės ir savivaldybių įmonėms.“ [26, 37 str.]

problematiką viešosios ir privatinės teisės tyrimai vis intensyviau specializuojasi: analizuojamos tam tikros šakos, pošakiai, institutai [11, p. 213; 2, p. 213].

Koncentravimąsi į specializuotus tyrimus ir kompleksinės analizės trūkumą lemia kelios priežastys. Pirmoji priežastis – diversifikuotas teisės pobūdis: besiplečianti santykių amplitudė plečia reguliavimo ribas ir dėl santykių specifiškumo sukuria specifinius reguliavimo metodus², kuriems reikia atskiros specializuotos analizės. Antroji priežastis gali būti kildinama iš paties klasifikavimo taikymo galimybių ribotumo: atsilikdama nuo santykių dinamikos, klasifikacija yra nepajėgi kompleksiskai identifikuoti vienaarūšių normų, o kartu ir joms taikomų vienodų standartų, o tai galėtų turėti praktinės reikšmės [1, p. 230].

Šiuo tyrimu, atliekant sisteminę viešosios ir privatinės teisės analizę, siekiama patikrinti teisingumą hipotezės, kad skirstymas į viešąją ir privatinę teisę remiasi sąlygiškais kriterijais, tačiau, nepaisant vis labiau nykstančios ribos, skirstymas, atsižvelgiant į jo teorinę ir praktinę reikšmę, išlieka aktualus. Siekiant patikrinti iškeltą hipotezę, tyrime pirma analizuojama viešosios teisės plėtra privatinės teisės sąskaita, paskui nagrinėjamas atvirkščias reiškinys – privatinės teisės įterpimas į tradicines viešosios teisės šakas – ir, atsižvelgiant į gautus rezultatus, aptariamas skirstymo reikalingumas. Nagrinėjama problematika lemia, kad tyrime vyrauja sisteminis, empirinis ir analitinis tyrimo metodai.

² Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais santykių plėtotė sukelia ir priešingus padarinius: valstybė, nesugebėdama užtikrinti apsaugos tam tikrose srityse arba matydama ekonominę tokios apsaugos nenaudingumą, atsisako dalies savo funkcijų (pvz., privataus kaltinimo bylos).

Pažymėtina, kad nacionalinės teisės aktų pavyzdžiai, teismų praktikos elementai straipsnyje yra naudojami iliustraciniais tikslais ir platesnė sisteminė jų analizė nebuvo atliekama.

1. „Viešoji“ privatinė teisė

Tradiciskai teisės skirstymo į viešąją ir privatinę teisę atskaitos tašku laikoma Digestų 1.1.1.2 formulė „*Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat privatum quod ad singulorum utilitatem*“ („Viešoji teisė yra ta, kuri susijusi su Romos valstybės organizacija, o privatinė – su atskirų asmenų interesais“) [15, p. 551]. Nors dėl skirstymo atsiradimo momento nėra vieningai sutariama (jis kartais kildinamas iš XII a. lentelių įstatymų ar priskiriamas Aristoteliui), dažniausiai klasifikacijos įvedimo nuopelnas priskiriamas Domicijui Ulpianui. Viešosios ir privatinės teisės suvokimas ir vertinimas nebuvo statiškas nuo pat jo atsiradimo ir kito tam tikrais Romos laikotarpiais: ankstyvuju laikotarpiu viešoji teisė buvo suvokiama kaip visa valstybės nustatyta teisė, vėlesniais laikotarpiais viešąja teise imta laikyti tik teisę, susijusią su valstybės reikalais [12, p. 74]. Vis dėlto visais laikotarpiais viešoji teisė liko mažiau išvystyta, iš dalies dėl itin plačios privataus intereso erdvės suvokimo (šiandien gana aiškiai viešosios teisės sričiai priskiriama baudžiamoji teisė daugiausia buvo privataus pobūdžio), iš dalies dėl riboto teisinio viešosios erdvės reguliavimo³.

Vienas iš esminių elementų, leidusių sąlygiškai paprastą romėniškojo laikotar-

³ Plačiau apie viešosios ir privatinės teisės skirstymo istorinį vystymąsi žr. Rūta Kazlauskienė. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai [4].

pio skirstymo į viešąją bei privatinę teisę galimybę (o kartu ir lėmusių privatinės teisės vyravimą), galima laikyti *dominium* – nuosavybės koncepciją, suprantamą kaip visą ir absoliučią nuosavybę ir valdymo galią *res*⁴. [7, p. 379]. Būtina atkreipti dėmesį į absoliutumo elementą *dominium* sąvokoje: tiek tuomet, tiek dabar privatinės teisės ašimi laikomi privačių asmenų turiniai santykiai, sietini su turto valdymu, naudojimu ir disponavimu [9, p. 26; 11, p. 166], todėl asmens santykis su turtu neabejotinai turi esminę reikšmę teisėkūros procese, klasifikuojant ir taikant normas.

Kontinentinėje teisės tradicijoje romėniškoji klasifikacija buvo perimta ir darė įtaką teisės mokslo ir praktikos raidai. Anglosaksų tradicijoje klasifikacijos į viešąją ir privatinę teisę idėja yra gana naujas reiškinys. Čia diskusija dėl galimybės / būtinybės skirti viešąją ir privatinę teisę dažniausiai koncentruojasi ties skirtingų gynimo būdų poreikio bei skirtingos teismo veiklos analize [16, p. 104]. Privatinės teisės kontekste teismas, nagrinėdamas bylas, sprendžia ginčus dėl padarytos žalos fakto, dydžio ir atlyginimo, sutartinių įsipareigojimų pažeidimo fakto (sutartinių santykių atveju) ir kt. O viešosios teisės kontekste teismai atlieka teisminę viešosios valdžios ir jos aktų kontrolę⁵ [16, p. 105].

Ši kryptis dėl savo pragmatiškumo ir orientacijos į rezultatus bei teisės funkcijas yra svarbi, o toks idealusis modelis gali būti pritaikomas ir kontinentinėje teisėje: lygūs privatinės teisės subjektai privatinės

⁴ Daiktams. Vartojama *res* sąvoka, nes ji yra platesnio pobūdžio ir apima *res publicae* (tokias nuosavybės rūšis kaip vergai).

⁵ Anglosaksų tradicijoje jurisprudencija, analizuojanti viešąją teisę, dažniausiai apsiriboja administracinės ir konstitucinės teisės tyrimais.

teisės kontekste gina savo teises⁶, o viešosios teisės kontekste teismai nagrinėja skundus dėl „administravimo subjektų priimtų administracinių aktų bei veiksmų ar neveikimo“ [20, 1 str.], „sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams“ [21, 102 str.] ir sprendžia teisės pažeidimo fakto ir pažeidusio asmens nubaudo klausimus⁷. Norint tinkamai taikyti, suprasti ir pagrįsti skirtingų procesų taikymą, svarbu nustatyti aspektus, kuriais kokybiškai skiriasi patys santykiai, jų reguliavimas ir kurie suteikia galimybę pagrįsti skirtingų standartų taikymą. Identifikuotini keturi tokie skiriantys aspektai: subjekcinis, ginamo intereso, šaltinių bei proceso ir jo rezultato. Kiekvieną iš jų reikia atskirai aptarti ir detalizuoti.

Pirmiausia išsiskyrimas įvyksta *subjektų aspektu*: privatinės teisės kontekste veikia individualias teises ir pareigas turintys asmenys, o viešosios teisės atveju bent vienas iš veikiančiųjų yra viešuosius įgaliojimus⁸ turintis ir jais besinaudojantis / pasinaudojęs subjektas. Vis dėlto, sutinkant su Alberto Venno Dicey požiūriu [11, p. 205], reikia pažymėti, kad vien subjekto

⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas: „Civilinio proceso tikslai – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus“ [19, 2 str.].

⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas: „Baudžiamojo proceso paskirtis [...] išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas“ [22, str. 1].

⁸ Įgaliojimų sąvoka šiuo atveju vartojama plačiau reikšme: ją galima interpretuoti tiek kaip suvereniteto realizavimą, tiek kaip su viešųjų paslaugų teikimu susijusių pareigų vykdymą. Išsamus diskusijos dėl viešosios teisės subjektų galių ir pareigų sąvokų perteikimas nėra šios analizės tikslas [3, p. 371].

pobūdis negali būti laikomas pakankamu ir objektyviu pagrindu taikyti skirtingą procesą ir taisykles, nes tai reikštų tik tam tikrą valstybės sureikšminimą, kuris skatina diskriminaciją. Iš esmės sutikdamas su tuo Hansu Kelsenu [5, p. 232], neigdamas diferenciacijos galimybę, daro išlygą: „Pozityviojoje teisėje visa ši diferenciacija neturi jokio pagrindo, **nebent ji reikštų ką nors daugiau** [išskirta autoriaus] nei nuorodą į tą aplinkybę, kad įstatymų leidybos, valdžios bei administracinių organų veiklą bendrosios normos paprastai riboja mažiau nei teismų veiklą ir kad pozityviojoje teisėje teismai diskrecijos paprastai turi mažiau nei šie organai“. Išimtinai vertinamuoju kriterijumi „riboja mažiau“, „turi mažiau“ pagrįstas skyrimas, nesant nei aiškaus atsakaitos taško, nei skiriamosios reikšmės, moksliniu požiūriu yra neįmanomas – būtent todėl atskyrimas vien skirtingų subjektų pagrindu nėra tinkamas.

Antru skiriančiu aspektu laikytinas *ginamas interesas*. Pirminė klasifikacija į viešąją ir privatinę teisę buvo grindžiama viešojo intereso gynimo monopolio suteikimu viešajai teisei. Tačiau viešojo intereso iliuzija neišlaiko kritikos dėl neabejotino valstybės (visuomenės) intereso tiek privatinėje, tiek viešojoje teisėje įtvirtinto reguliavimo laikymosi užtikrinimu. Išsamiai neanalizuojant visos esamos Ulpiano išplėtos interesų teorijos kritikos, galima įvardyti du kritinius prieštaravimus, kurių ji nesugeba pašalinti. Pirma, tai valstybės teikiama apsauga privačiuose teisiniuose santykiuose ir užtikrinant privačių šalių prisiimtų įsipareigojimų vykdymą, o tai reiškia viešą suinteresuotumą privatiniais santykiais, jų nuoseklia raida ir plėtra. Antra, tai neabejotinas privačių asmenų suinteresuotumas viešaisiais interesais, tam tikra pras-

me reiškiančiais artikuliuotą ir unifikuotą privačių asmenų privatų interesą.

Trečias skiriantis aspektas – *subjektų teisių ir pareigų šaltinis*. Skirtumas ypač išryškėja analizuojant sutartinius santykius: „subjektai dalyvauja kuriant juos įpareigojančią normą (tai išties yra sutartinės teisėkūros esmė), o pagal viešąją teisę administracinio įsako įpareigotas subjektas visiškai nedalyvauja kuriant jį įpareigojančią normą“ [5, p. 231]. Kvalifikuojamuoju požymiu šiuo atveju tampa subjekto valios įtaka kuriant jį įpareigojančią normą, kuri savo ruožtu nulemia teisės normos įtvirtinimo formą (šaltinį).

Šioje vietoje tikslinga grįžti prie *dominium* elemento šiuolaikinėje teisėje. Absoliutumumas (minėtas svarbus *dominium* elementas) yra tapęs labiau teoriniu, o ne praktiniu reiškiniu. Subjektai dabartinėje teisinėje aplinkoje, operuodami savo subjektinėmis teisėmis, susiduria su daugmaž intensyviu imperatyviu teisiniu reguliavimu ir su tuo susijusiais ribojimais. Iš esmės yra nukrypta nuo grynosios *dominium* koncepcijos apribojant savininko teisių absoliutumą imperatyviomis teisės normomis. Beveik visi nuosavybės objektai susiduria su tam tikrais ribojimais, kurie gali būti taikomi *per se* (Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas, kuris iš esmės nustato ribojimus įgyvendinant nuosavybės teisę į gyvūnus) arba atsiranda naudojant juos siekiant sukurti tarpusavio įsipareigojimus sutartiniu pagrindu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatos, nustatančios ribojimus vartojimo sutartims, įtvirtinančios teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų reikalavimus, ir pan.).

Absoliutumumo eliminavimas pasitelkiant teisėkūrą sukuria esminius sunkumus skirstant teisę į viešąją ir privatinę.

Anksčiau aptarti lygmenys, kuriais galima identifikuoti klasifikavimo pagrindus, gali būti nustatyti ir veikti visa apimtimi tik esant idealiam modeliui, kuriame subjektų santykiai su turtu yra paremti *dominium*. Absoliučios nuosavybės kontekste privačių asmenų tarpusavio santykiai tarsi turėtų atsidurti srityje, kuriai netaikoma jokios valstybės teisė [14, p. 214].

Esant norminiam privačių santykių ribojimui, jų skirstymas teisių ir pareigų įtvirtinimo šaltinio atžvilgiu tampa komplikuoatas: nepaisant to, kad patys santykiai yra sukuriami asmenų tarpusavio susitarimu ar veiksmais, dalis reguliavimo persikelia į normas, kurias kuriant subjektas tiesiogiai ir aktyviai nedalyvavo. Priklausomai nuo imperatyvaus reguliavimo intensyvumo net šalių valia dėl teisinio santykio atsiradimo arba pasibaigimo gali būti varžoma⁹. Patys ribojimai ir imperatyvai numatomi siekiant apsaugoti kitų asmenų ir vadinamą viešąjį interesą ir, nors moraliniu, etiniu ar ekonominiu požiūriu jų tinkamumas bei tikslingumas gali būti neabejotinas, imperatyvaus reguliavimo plėtotės atveju takoskyra tarp viešosios ir privatinės teisės šaltinių lygmeniu tampa sunkiai identifikuojama, nes distinkcija galima tik aptartų vertinamųjų kriterijų pagrindu: viena ar kita sritis yra „daugiau“ arba „mažiau“ imperatyviai reguliuojama teisės normomis.

Ketvirtas aspektas pasižymi orientacija į *procesą ir jo rezultatus* bei pasireiškia išskirtiniu teisminės kontrolės¹⁰ taikymu

⁹ Pavyzdžiui, vartotojo galimybių ribojimas nutraukiant energijos teikimo sutartį numatytas [22, 6.390 str.].

¹⁰ Anglosaksų teisės tradicijoje vartojama *judicial review* sąvoka, kuri tiksliau atskleidžia taikomą metodą. Pažodinis vertimas skambėtų „teisminė peržiūra“, o tai reikštų tam tikro teisės akto peržiūrą (taisyumą, koregavimą, ekstraordinariu atveju – panaikinimą) ir yra aiškiai orientuota į teisėtumo užtikrinimą.

ir teisėtumo užtikrinimo bei nubaudimo tikslu viešojoje teisėje. Viešosios teisės kontekste visų pirma yra orientuojamasi į teisės akto teisėtumo patikrinimą, ne individualaus ginčo sprendimą, o atskirose šakose – ir į pažeidėjo nubaudimą. Proceso pobūdis ir tikslas gali būti įvardijamas kaip galimas klasifikavimo pagrindas.

Anksčiau aptartas persipynimas šaltinių lygmeniu sukelia problemų, susijusių su taikomo proceso pobūdžiu ir siekiamais rezultatais. Viešajai teisei priskiriama teisminė kontrolė arba peržiūra suponuoja teisės akto, individualaus administracinio teisės akto peržiūrą siekiant užtikrinti teisėtumą. Privatinės teisės srityje toks patikrinimas lyg ir nereikalingas: asmenų valia, veiksmai visų pirma sukuria teises ir pareigas, dėl kurių įgyvendinimo kylančius ginčus tenka spręsti, todėl ir pati teismo veikla pirmiausia yra orientuota į ginčo išsprendimą, galimą žalos atlyginimą, o ne į teisėtumo nustatymą. Tačiau nesant absoliutaus *dominium*, o šalių santykius net ir tradicinėse privatinės teisės srityse intensyviai reguliuojant imperatyviomis teisės normomis, šalių tarpusavio santykis, dėl kurio kyla ginčas, yra analizuojamas tiek šalių „demokratinės teisėkūros“ [5, p. 231], tiek imperatyvaus norminio reguliavimo kontekste. Tam tikrais atvejais teismas netgi gali tokią teisminę sutarties teisėtumo kontrolę atlikti *ex officio*: „Absoliutaus sutarties negaliojimo faktą ir jo teisinės pasekmes gali konstatuoti teismas *ex officio* (savo iniciatyva) [23, 6.227 str.].“ Teisminės kontrolės vaidmens plėtotę privatinės teisės kontekste patvirtina intensyvus principų vaidmens akcentavimas. LR CK imperatyviai nustato šalių pareigą įgyvendinant savo teises bei atliekant pareigas „veikti pagal teisingumo, protingumo

ir sąžiningumo reikalavimus“ [2, 1.5 str.]. Vadinasi, kilus ginčui, kartu su subjektu valios klausimu turi būti sprendžiama, kiek subjektų „demokratinė teisėkūra“ atitinka minėtus principus ir yra teisėta. Tai savo esme yra labai artima teisminei kontrolei, vykdomai teisės aktų atžvilgiu.

Vertinant imperatyvių nuostatų įtaką skirstymo į viešąją ir privatinę teisę kontekste itin svarbus ir dažnai analizuojamas darbo teisės atvejis. Darbo santykiai pirmiausia sietini su asmenų susitarimu dėl tam tikro darbo atlikimo ir atlyginimo už šį darbą. Tačiau skirtingai nei dauguma civilinių, sutartinių santykių, pirma, jie intensyviai ribojami imperatyvių teisės normų, antra, šių ribojimų laikymasis yra užtikrinamas valstybės ne tik ginant interesus teisme šalies reikalavimu, bet ir atliekant aktyvius kontrolės veiksmus.

Pirmas aspektas – *imperatyvaus reguliavimo intensyvumas* yra vertinamojo pobūdžio ir praktinis jo pritaikymas yra ribotas. Imperatyvaus elemento egzistavimas būdingas ne tik darbo teisei, bet ir sutartiniams santykiams, kurie tradiciškai priskiriami neabejotinai privatinės teisės sričiai. Skirtumas pasireiškia tik tokio imperatyvaus reguliavimo intensyvumu: „daugiau“ imperatyviai reguliuojama arba „mažiau“ imperatyviai reguliuojama¹¹, todėl darbo teisės specifiškumo negalima sieti vien su imperatyvių nuostatų įtvirtinimu darbo teisės šaltiniuose.

Būtent antras aspektas – *teisinio reguliavimo valstybinė kontrolė* ir iš jos išplaukiantys padariniai yra elementas, lemiantis darbo teisės tarpinę padėtį. Esminį

¹¹ Tokie vertinamieji kriterijai negali būti tinkamas argumentas nustatant privatinės ir viešosios teisės distinkciją. Plačiau žr. H. Kelsen. Grynoji teisės teorija [5].

skirtumą tarp viešosios ir privatinės teisės galima išvėlyti procese, prasidedančiame įvykus reguliavimo pažeidimui. Skirtingai nei daugumos privatinųjų santykių atveju, pirma, pats procesas gali būti inicijuojamas nesant šalių valios (nei darbdavio, nei darbuotojo)¹², antra, procesas, kaip būdinga viešajai teisei, yra orientuotas į teisėtumo užtikrinimą ir pažeidėjo nubaudimą. Nubaudimas už teisės akto pažeidimus, kaip jis pasireiškia darbo teiseje (ir įvairiose viešajai teisei priskiriamose šakose) taikant administracines sankcijas, privatinės teisės sričiai yra svetimasis.

Yra įvairių bausmės koncepcijų, tačiau restitucija pati savaime nelaikoma bausme, kuri priklauso viešosios teisės monopolui. R. Drakšas glaustai analizuodamas H. Packerio poziciją [3, p. 23], kaip vieną iš bausmės požymių, nurodo jos tikslą: „Pagrindinis tikslas – ne atkurti pažeistus interesus, o nusikaltimų prevencija arba suteikti nusikaltėliui nusipelnytą skausmą.“ Šiuo atveju restitucinės funkcijos nebuvimas ne tik paliekamas už bausmės ribų, bet ir įvardijamas kaip skiriamasis požymis [2, p. 213]. Kompensacinis „baudimas“ neįmanomas ne tik dėl „archajiško“ noro keršyti, siekio izoliuoti pažeidėją, prevencinių tikslų, bet ir dėl to, kad dažnai pati materialinė žala neatsiranda arba jos yra neįmanoma nustatyti (greičio viršijimas pats savaime materialios žalos, kurią galima įvertinti, nesukelia). Tai, kad žalos atlyginimas įvairių veikų atveju yra

¹² Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartį [23]: į teismą kreipėsi darbdavys dėl Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos Vilniaus skyriaus reikalavimo pašalinti pažeidimus, susijusius su darbo užmokesčio išmokėjimu suteikiant papildomas atostogas, nors darbo santykio šalys viena kitai pretenzijų neturėjo.

papildomai reikalaujamas, nekeičia pačios baudmės esmės.

O privatinė teisė yra orientuota į nuostolių atlyginimą, nubaudo funkcija čia yra ribojama. Itin plačiai ši problema yra išnagrinėta netesybų kontekste: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra ne kartą pasisakęs¹³ dėl baudinių netesybų draudžiamumo: „Šalių susitarimu nustatytų netesybų tikslas – kompensuoti kreditoriaus galimus praradimus neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius sutartinius arba ikisutartinius įsipareigojimus.“¹⁴ Taigi, analizuojant viešosios ir privatinės teisės skirtumus, galima argumentuoti ne makrotikslų išsiskyrimu (viešasis interesas, visuomeninių gėrių gynyba), bet jos individualiais, mikrotikslais, kurių yra siekiama vienomis ar kitomis teisės normomis.

Darbo santykiai, grįsti sutartiniu šalių santykiu dėl darbo ir atlyginimo už atliktą darbą, kartu yra ir specialiųjų institucijų kontroliuojama sritis. Darbo saugos, darbo laiko reikalavimai, apmokėjimo terminai ir kiti su darbdavio ir darbuotojo tarpusavio santykiais susiję aspektai yra ne tik ginami teisme pareiškiant ieškinį dėl tam tikrų susitarimo nuostatų ar pačių susitarimų galiojimo, bet ir yra kontroliuojami specialiųjų institucijų (Lietuvoje – Valstybinės darbo inspekcijos). Darbo teisės pažeidimai siejami ne vien su sutartine atsakomybe, bet ir sankcijos forma pasireiškiančia atsakomybe valstybei už teisės pažeidimus. Bū-

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2007, kat. 36.1; 42.4; Teismų praktika; LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85/2007, LAT Civilinių bylų skyriaus 2009 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-122/2009.

¹⁴ Kompensacinių netesybų koncepcija yra plačiai paplitusi, pripažįstama ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Belgijoje ir kt.

tent sankcijos galimybė sukuria itin svarbų skiriantį elementą, o darbo teisė, iš esmės grįstą sutartiniais įsipareigojimais, tačiau susiduriančią su administracine kontrole, nustumia į dualistinę poziciją viešosios ir privatinės teisės skirstymo kontekste.

2. „Privati“ viešoji teisė

Panašioje situacijoje, kokioje yra darbo teisė, atsiduria ir daug kitų sąlygiškai naujai besiformuojančių teisės šakų: sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir kt. Tačiau procesas nėra vienpusis ir negrįžtamas: imperatyvaus reguliavimo masto didėjimas ir valstybės kontrolės įtvirtinimas per nustatomas sankcijas priklausomai nuo vyraujančios politinės padėties gali keistis ir judėti abiem kryptimis.

Vyrauja kelios tokios kaitos priežastys. Viešosios teisės sritis plečiasi veikiama politinės valios, artikuliuoto visuotinio siekio tam tikrus santykius užtikrinti valstybės kontrole ir sankcijas nustatančiomis normomis, o privatinės teisės sritis ima skverbtis į tradiciškai viešajai teisei priskiriamą sritį dėl ribotų išteklių [15, p. 53]. Taip įgyvendinama ekonominė kainų teorija, pasireiškianti kaip to, kiek yra norima ginti interesus tiesiogiai nustatant imperatyvias viešosios teisės normas ir kiek yra sutinkama už tai mokėti, pusiausvyra. Šalia subjektyvaus pasiūlos-paklausos modelio reguliavimo viešosios teisės reguliavimo apimtis yra ribojama ir visiškai objektyvaus elemento – galimybės užtikrinti tokio teisinio reguliavimo laikymąsi¹⁵. Siekiant atskleisti atvirkščią (privatinės teisės plėtros viešosios teisės sąskaita) procesą, tiks-

¹⁵ Elementui priskiriamas tiek absoliutus negalimumas (toks kaip minčių, tam tikros privataus gyvenimo veiklos kontroliavimas), tiek negalimumas užtikrinti normos efektyvumo.

linga pažvelgti į kelis pavyzdžius iš tradicinio viešosios teisės domeno: baudžiamosios, mokesčių ir proceso teisės.

Istoriniame kontekste jau romėniškas teisės skirstymas į *ius publicum* ir *ius privatum* buvo siejamas ne tik su interesu, bet ir su naudojamu reguliavimo metodu: viešoji teisė negali būti keičiama privačių asmenų susitarimais [12, p. 29]. Susitarimų galimybės atsiradimas tradicinėse viešosios teisės srityse rodo, jog tam tikrais atvejais viešoji teisė užleidžia pozicijas privatinei teisei.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas¹⁶ dalies nusikaltimų nusikalstamų veikų atveju numato specialų privataus kaltinimo procesą. Tai iš esmės reiškia, kad valstybė, pasitelkdama prievartos priemones, procese dalyvauja tiek pat, kiek ir privatinės teisės atveju: per teismo procesą ir jo sprendimo vykdymo užtikrinimą. Privatų šio instituto pobūdį patvirtina ne tik ribotas viešųjų asmenų dalyvavimas procese ir lingvistinė proceso pavadinimo išraiška, bet ir orientacija į specifinius rezultatus. Pirmiausia šiame procese vyksta taikinamasis posėdis: siekiama išspręsti šalių konfliktą [22, p. 413]. Taikinamajame posėdyje taip pat gali būti sudaroma sutartis dėl nuostolių atlyginimo. Orientacija į individualaus ginčo sprendimą ir restitucinis pobūdis svetimi viešajai teisei šiuo atveju yra numatomi kaip prioritetas. Tačiau skirtingai nei privatinės teisės ginčiuose čia galimas (nepavykus susitarti) ir valstybės sankcijos taikymas. Dvilypis pobūdis (kompensavimas nukentėjusiajam ir kaltininko nubaudimas) yra būdingas visai

baudžiamajai teisei, tačiau šiuo specifiniu atveju sankcijos pritaikymas teisę pažeidusiam asmeniui yra antraeilis ir selektyvus proceso elementas.

Tokią privatinės teisės apraišką tradicinėje baudžiamosios teisės srityje galima paaiškinti dviem priežastimis. Pirma, tai asmens padarytos veikos pobūdis. Procesas taikomas sąlygiškai nepavojingoms veikoms, kurios yra nukreiptos prieš konkretų asmenį ir tiesiogiai nedaro įtakos kitiems subjektams – savo esme yra artimos deliktui. Vis dėlto numatyta sankcijos galimybė (visais atvejais potencialiai susijusi su asmens laisvės apribojimu kaip ekstrordinaria priemone) rodo ir tam tikrą veikos bendrą pavojingumą, todėl vien veikos specifikos paaiškinimas gali būti laikomas nepakankamu. Tai, kad proceso išskirtinumas siejamas su ikiteisminio tyrimo neatlikimu, o sankcijos skyrimas – ne tik su veikos padarymo faktu, bet ir su ginčo šalių susitaikymu (kuris, pasibaigus susitarimu dėl žalos atlyginimo, gali būti vertinamas kaip veikos fakto patvirtinimas) suponuoja nuomonę, kad priežastis yra ekonominė: valstybė nėra suinteresuota naudoti išteklių mažareikšmėms veikoms tirti. Šis pavyzdys savo esme pagrindžia vieną iš priežasčių, kodėl viešoji teisė, kurioje ekonomiško kriterijus nustumiamas į šalį [15, p. 54], siaurėja užleisdama dalį pozicijų privatinei teisei.

Kitu mišraus reguliavimo pavyzdžiu galima laikyti mokesčių teisėje numatomą mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojo susitarimų galimybę. Tyrimo temos atžvilgiu analizuotini dviejų tipų susitarimai: susitarimai dėl mokesčio mokėjimo tvarkos (mokestinės paskolos

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 30 skyrius „Privataus kaltinimo bylų procesas“ [21].

sutartys¹⁷) ir susitarimai dėl mokesčio dydžio¹⁸.

Pirmu (mokestinės paskolos) atveju mokesčių administratorius mokesčių mokėtojo prašymu pakeičia mokesčių mokėjimo terminus: esant specifinėms aplinkybėms numatoma galimybė individualiu susitarimu pakeisti įtvirtintą imperatyvią tvarką¹⁹. Antru atveju susitariama dėl materialinių normų pakeitimo šalių susitarimu (nustatant kitokį mokesčio dydį, nei numato teisės aktai). Savo esme tai taip pat reiškia individualaus susitarimo viršenybės nustatymą imperatyvių teisės normų atžvilgiu, tačiau kokybiniu požiūriu išsiskyrimas atsiranda subjektų padėties atžvilgiu. Sudarant mokestinės paskolos sutartį, privatus asmuo yra prašančiojo vaidmenyje: jo mokestinės prievolės faktas yra nustatytas, o sutarties sudarymo galimybė (ne turinys) visų pirma priklauso nuo mokesčių administratoriaus valios. O susitariant dėl mokesčio dydžio, sutarties šalys yra sąlygiškai lygioje padėtyje: „Nė viena iš šalių [mokesčių administratorius ir mokesčių mokėtojas] neturi pakankamai įrodymų savo apskaičiavimams pagrįsti.“ [24, 71 str.] Tai dažniausiai reiškia, kad nė viena šalis (nei mokesčių mokėtojas, nei mokesčių administratorius) nėra tikri dėl savo galimybių laimėti galimą ginčą ir, įvertindami potencialią riziką ir naudą, siekia susitarti.

¹⁷ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas [25, 88 str.]. Plačiau apie mokestinės paskolos ir civilinės sutarties santykį žiūrėti Paškevičienė L. Mokestinės paskolos sutarties esmė ir santykis su civiline paskolos sutartimi Lietuvoje, *Teisė*, 2011, t. 79.

¹⁸ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas [25, 71 str.].

¹⁹ Tai, kad pati mokestinės paskolos sutarties sudarymo procedūra yra reguliuojama vidiniais mokesčių administratoriaus aktais, nepaneigia dispozityvumo fakto, nes jie nesaisto mokesčių mokėtojo valios.

Galima identifikuoti tris esminius skirtumus nuo aptartų privatinės teisės elementų apraiškų baudžiamosios teisės kontekste. Pirmasis yra alternatyvus pobūdis: situacija mokesčių teisėje yra reguliuojama imperatyvių teisės normų, tačiau numatoma galimybė imperatyvų reguliavimą pakeisti susitarimu, o baudžiamajame procese numatytas išimtinai dispozityvus reguliavimas. Antrasis elementas yra dispozityvaus reguliavimo orientacija: baudžiamajoje teisėje ji visų pirma yra orientuota į procesinę dalį, o mokestinių prievolių – į rezultatą. Trečiasis elementas, išplaukiantis iš pirmojo, yra privatinei teisei būdingo reguliavimo priežastis: jei baudžiamajoje teisėje susiduriama su veikos pobūdžio ir ekonominio tikslingumo priežastimis, mokesčių teisės srityje dispozityvumas visų pirma yra lemiamas ribotų galimybių užtikrinti imperatyvaus reguliavimo laikymąsi. Susitarimas dėl mokesčio dydžio yra lemiamas negalėjimo esamomis priemonėmis užtikrinti imperatyvių normų taikymo, o mokestinė paskola nulemta imperatyvių normų tikslų pasiekimo neįmanomumu²⁰.

Viešosios teisės normos tradiciškai siejamos su valstybės teisėkūra, „demokratinei teisėkūrai“ paliekant privatinės teisės sritį. Vis dėlto, nepaisant šios griežtos nuostatos ribinėse teisės srityse, intensyviai susiduriama su specifine teisėkūra: privataus sektoriaus sukurtų taisyklių „aprobavimu“.

Ryškiausiai ši tendencija atsiskleidžia kuriant standartus. Viešoji teisė, būdama nepajėgi sukurti normų (arba nenorint naudoti išteklių), patvirtina kitų organiza-

²⁰ Ji sudaroma mokesčių mokėtojo potencialaus nemokumo atveju, kai nuoseklus imperatyvaus reguliavimo taikymas galbūt lemtų mokesčių mokėtojo bankrotą ir mokesčių nesumokėjimą (beviltišką skolą).

cijų sudarytas taisyklės [6, p. 295]. Ryškus tokios teisėkūros pavyzdys – tarptautiniai apskaitos standartai, kuriais, remiantis Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo 3 straipsnio 3 dalimi, privalo vadovautis „Ūkio subjektai, kurių vertybiniais popieriais prekiaujama reguliuojamoje rinkoje“. „Tarptautiniai apskaitos standartai – tai tarptautiniai apskaitos standartai (IAS), tarptautiniai finansų apskaitos standartai (IFRS) ir juos liečiančios interpretacijos (SIC-IFRIC interpretacijos), šių standartų ir juos liečiančių interpretacijų vėlesni pakeitimai, būsimi standartai ir juos liečiančios interpretacijos, kuriuos skelbia arba priima Tarptautinė apskaitos standartų valdyba (IASB)“ [18, 2 str.]. Tarptautinė apskaitos standartų valdyba yra nepriklausoma 15 asmenų grupė, skiriama organizacijos vidaus aktų (konstitucijos) nustatyta tvarka, geografiniu (ne nacionaliniu) pagrindu [IFRS constitution, 32 str.]. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju sąvoka apima ne tik esančius konkrečius standartus, bet ir „būsimus standartus“. Viešojo teisė dėl ekonominių sumetimų arba nepajėgumo sukurti atitinkamas nuostatas pasitelkia privačius asmenis. Iš esmės viešosios teisės normų, kurių imperatyviai reikalaujama laikytis, kūrimas yra perduodamas į privataus subjekto rankas, paverčiant privačius standartus visuotinai privalomomis normomis.

3. Atskyrimo poreikis ir galimybės

Dažniausiai kaip esminis skiriamasis požymis, leidžiantis atskirti viešosios ir privatinės teisės normas, yra nurodomas reguliavimo metodas. Klasikinis atsakymas į klausimą, kuo skiriasi viešojo ir privatinės teisės, iš „privatinė teisė yra dispozityvi, o viešojo – imperatyvi“, keičiantis teisinei

realybei, dažnai tampa atsakymu „privatinė teisė yra labiau dispozityvi, o viešojo – labiau imperatyvi“. Tai tyrimą iš esmės gražina į pirminę H. Kelseno išryškintą problematiką, jog vertinamieji kriterijai „labiau“ ar „mažiau“ negali būti klasifikavimo pagrindu mokslo požiūriu.

Imperatyvaus / dispozityvaus reguliavimo metodo kaip klasifikavimo kriterijaus naudojimas yra ganėtinai problemiškas, nes atskiros teisės šakos praktiškai nenaudoja bendro metodo. Iš pateiktų pavyzdžių analizės matomas akivaizdžiai mišrus atskirų teisės šakų pobūdis, kurį nulemia plati priešasčių amplitudė. Tačiau tai yra problema, susijusi ne su teisės normų, bet su teisės šakų klasifikavimu. Teisės skirstymas į šakas visų pirma yra grindžiamas reguliavimo sritimi, o skirstymas į viešąją ir privatinę teisę – reguliavimo metodu ir kitais kriterijais (subjektais, teisės normų šaltiniu, tikslais, proceso pobūdžiu). Sąlyginis metodo priskyrimas vienai ar kitai teisės šakai yra paremtas tokiu pat sąlyginiu teisės šakų priskyrimu privatinei arba viešajai teisei. Todėl galima tirti ne atskirų teisės šakų priskyrimą viešajai arba privatinei teisei, o tik analizuoti viešosios arba privatinės teisės normų vyravimą vienoje ar kitoje teisės šakoje.

Siekio klasifikuoti (skirstyti į viešąją ir privatinę teisę) teisės šakas, o ne normas pateisinimas yra tas, kad reguliavimo metodas yra ne tiek skiriamasis požymis, kiek turėtų būti klasifikavimo rezultatas. Skirstymas į viešąją ir privatinę teisę įgyja praktinę reikšmę pagrindžiant savitų procedūrų, principų ir metodų taikymą individualiomis situacijomis. Jei viskas yra apverčiama (metodas tampa skiriamuoju kriterijumi), mažėja klasifikavimo reikšmė praktiniu aspektu taip susiaurinant pritaikymą iki mokslinio-teorinio lygmens.

O anglosaksų teisinė sistema per pastarąjį šimtmetį stipriai pasistūmėjo analizuodama viešosios ir privatinės teisės distinkciją tiek praktiniu (teismų sprendimų, precedentų), tiek teoriniu lygmeniu. Galima skirti tris sąlygiškai skirtingas stovyklas anglosaksų teisinėje doktrinoje: sekančius Dicey teorija ir nuosekliai neigiančius viešosios teisės egzistenciją; sutinkančius su realiu viešosios teisės egzistavimu, bet manančius, kad atskyrimas gali būti daromas *ad hoc*, pati klasifikacija laikoma neturinčia praktinės reikšmės; reformatorius, siekiančius aiškaus atskyrimo ir atskiros jurisdikcijos. Reformatoriška pusė nesutinka su esama padėtimi būtent dėl to, kad nėra išnaudojamas metodologiniu požiūriu potencialas, kurį suteiktų viešosios teisės atskyrimas *a priori*. Nesutarimas tarp paskutinių dviejų grupių atskleidžia, kad tik aiškių skirstymo į *ius publicum* ir *ius privatum* kriterijų, nesusijusių su normos taikymo specifika, nustatymas lemia praktinį tokios klasifikacijos pritaikymą. Toks požiūris dėl aiškios praktinės orientacijos turėtų būti naudojamas kontinentinėje teisės tradicijoje (praktikoje ir moksliniuose tyrimuose).

Išvados

1. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę teisę modelis, nepaisant nuolatinės nuosavybės ir teisės dinamikos, kito labai ribotai. Pasikeitęs visuomeninio intereso ir nuosavybės sampratos modelis riboja galimybes priskirti teisės normas viešajai arba privatinei teisei remiantis reguliavimo sritimi. Teisės

skirstymas į šakas, grįstas reguliavimo sritimi, reguliavimo dalyku, o skirtumą tarp viešosios ir privatinės teisės visų pirma lemia skirtingas reguliavimo metodas.

2. Viešosios teisės ir privatinės teisės santykis nėra stabilus. Nuolatinė visuomenės, vyraujančių nuostatų kaita lemia didesnę arba mažesnę valstybės interesą plėsti viešosios teisės reguliavimo sritis, o ekonominiai dėsniai riboja plėtrą ir paskirsto ribotus išteklius.
3. Kriterijai, kurie leistų tiksliai atskirti viešąją ir privatinę teisę bei išsaugoti praktinį skirstymo aktualumą, negali būti orientuoti nei į reguliavimo dalyką, nei į metodą. Naudojant metodą kaip skiriantį elementą, klasifikacija iš dalies netenka savo aktualumo: klasifikuojant normas yra siekiama, pasitelkus tam tikrus vienijančius elementus, supaprastinti vienos rūšies normų įgyvendinimą automatiškai priskiriant joms tam tikrus metodus, principus.
4. Atsižvelgiant į padarytas išvadas, galima teigti, kad hipotezė pasitvirtina su tam tikra sąlyga. Pirmoji hipotezės dalis („skirstymas į viešąją ir privatinę teisę remiasi sąlygiškais kriterijais“) laikytina teisinga, tačiau tai, ar „skirstymas atsižvelgiant į jo teorinę bei praktinę reikšmę išlieka aktualus“, priklauso nuo to, kokiais kriterijais remiantis yra atliekamas klasifikavimas, o tais atvejais, kai klasifikuojama pasitelkiant metodą kaip klasifikavimo kriterijų, skirstymas lieka svarbus tik teoriniu požiūriu.

LITERATŪRA

Specialioji literatūra

1. BARBER, N. W. Profesor Laughlin's Idea of Public Law. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 25, No. 1 (2005), p. 157–167.
2. CANE, Peter. Anatomy of Private Law Theory: A 25th Anniversary Essay. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 25, No. 2 (2005), p. 203–217.
3. DRAKŠAS, R. Bausmė: bendrosios teorinės problemos. *Teisė*, 2004, t. 52, p. 26–39.
4. KAZLAUSKIENĖ, Rūta. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos Statutų sistemai. *Jurisprudencija*, 2008, nr. 1(103).
5. KELSEN, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
6. LAWRENCE, A. Private Standards in Public Law: Copyright, Lawmaking and the Case of Accounting. *Michigan Law Review*, Vol. 104, No. 2 (Nov., 2005), p. 291–344.
7. LEE, Daniel. Private Law Models for Public Law Concepts: The Roman Law Theory of Dominion in the Monarchomach Doctrine of Popular Sovereignty. *The Review of Politics*, University of Notre Dame, 70 (2008), p. 370–399.
8. LOUGHLIN, Martin. *Public law and political theory*. Oxford: Clarendon press, 1992.
9. LOUGHLIN, Martin. *The idea of public law*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2004.
10. LOUGHLIN, Martin. The Functionalist Style in Public Law. *University of Toronto Law Journal*, Volume 55, Number 3, Summer 2005, p. 361–403.
11. McELDOWNY, John F. *Public law*. London: Sweet and Maxwell, 1994.
12. MOUSOURAKIS, George. *The historical and institutional context of Roman law*. Aldershot, England, Burlington, 2003.
13. PALMER, Elizabeth. Should Public Health be a Private Concern? Developing a Public Service Paradigm in English Law. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 22, No. 4 (2002), p. 663–686.
14. SYMEON, C. Contracts Subject to Non-State Norms. *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 54, American Law in the 21st Century: U.S. National Reports to the XVIIth International Congress of Comparative Law (Fall, 2006), p. 209–231.
15. VAN DER EYDEN, Ton. *Public management of society: rediscovering French institutional engineering in the European context*. I t. Ios Per. Inc., 2003.
16. WHITTAKER, Simon. Public and Private Law-making: Subordinate Legislation, Contracts and the Status of Student Rules. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 21, No. 1 (2001), p. 103–128.
17. WHITTAKER, Simon. Judicial Review in Public Law and in Contract Law: The Example of 'Student Rules'. *Journal of Legal Studies*, Vol. 21, No. 2 (2001), p. 193–217.

Šaltiniai

18. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. liepos 19 d. reglamentas Nr. 1606/2002 dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo.
19. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340; *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 42.
20. Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 13-309.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos aidas*, 1992, nr. 220; *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
22. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341; *Valstybės žinios*, 2002, nr. 46.
23. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262; *Valstybės žinios*, 2000, nr. 77; *Valstybės žinios*, 2000, nr. 80; *Valstybės žinios*, 2000, nr. 82.
24. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-1406-11.
25. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 63-2243.
26. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 99-1957; *Valstybės žinios*, 2001, nr. 28-890.

PUBLIC AND PRIVATE LAW: PROBLEMS IN THE UNDERLYING CLASSIFICATION

Arnas Stonys

S u m m a r y

The paper analyses the problematic aspects of the distinction between public and private law. Traditionally, some law areas are prescribed to the public law and the others to the private law. Nevertheless, such prescription is faulty as the classification becomes based on the regulation area but not on the regulation method and other criteria (such as aims of the norm, applicable procedure, etc.).

The practical examples show that the line between areas regulated by private and public law is not constant and it is continuously changing. The movement of this line is usually a consequence of the state intention to extend the regulation (which causes expansion of public law area) and limited

possibilities to do that (which causes private law intervention in traditional public law areas). These analyses not only show the problematical points of the classification but also allow to identify specific criteria that can be used when making the distinction between *ius publicum* and *ius privatum*.

Research partially confirms primary hypothesis stating that classification is based on conditional criteria but still remains actual because of high practical and theoretical importance. While the first part of the hypothesis (regarding conditional criteria) causes no contradictions, the correctness of the second part (regarding practical importance) depends on classification criteria applied.

Įteikta 2011 m. spalio 24 d.

Priimta publikuoti 2012 m. sausio 12 d.